

**Zemřel český historik prof. PhDr. Josef Petráň, DrSc.
(23. srpna 1930 – 3. prosince 2017)**

S lítostí přijala redakce časopisu *Bohemiae occidentalis historica*, stejně jako celá česká historická obec, smutnou zprávu, že 3. prosince 2017 zemřel prof. Josef Petráň, významný český historik, v letech 1990–1994 prorektor Univerzity Karlovy, v letech 1992–2005 ředitel Ústavu dějin Univerzity Karlovy a archivu UK a od roku 1953 do roku 1992 pedagog tehdejší katedry československých dějin Filozofické fakulty UK (dnešního Ústavu českých dějin).

Josef Petráň se narodil v Ouběnicích na Podblanicku. Dospíval v temných protektorátních časech. V letech 1941–1949 studoval na reálném gymnáziu v Benešově, kde jako sekundán zažil heydrichiádu a její následky. Po maturitě se zapsal ke studiu dějepisu a českého jazyka na Filozofické fakultě Univerzity

Karlovy. Ani vysokoškolská studia a následná pedagogická a vědecká kariéra nebyla v poválečných letech pro demokraticky vychovaného Petráně zcela bezproblémová. Zůstal na své alma mater, roku 1963 obhájil kandidátskou dizertační práci *Poddaný lid v Čechách na prahu třicetileté války*, v roce 1965 se habilitoval na základě své práce o nevolnickém povstání v roce 1775, v době normalizace však marně čekal na možnost profesury. Té se dočkal až roku 1990, kdy se také rozvinula druhá etapa jeho odborné kariéry, když byl jmenován prorektorem UK a následně ředitelem Ústavu dějin UK a archivu UK.

Nejvýznamnější oblastí vědeckého zájmu Josefa Petráně byly bezesporu dějiny pozdního středověku a raného novověku, a to zejména na příkladech z historie českého venkova, jeho hospodářsko-sociální, ale také, či dokonce zejména, jeho kulturní a ideový obraz. Práce ze sedmdesátých let, jejichž je autorem či spoluautorem, dodnes patří k zásadním textům v rámci daných tematických okruhů. Vrcholem jeho tvorby jsou pak práce věnující se hmotné kultuře.⁵¹ Zcela průkopnickým dílem v oblasti metodologické a interpretační je Petráňův dnes již klasický titul české národní historiografie *Příběh Ouběnic. Mikrohistorie české vesnice*. Inspirován nejen moderní francouzskou a italskou historiografií vytváří plastický obraz dějin českého venkova za pomoci detailní historie rodné vsi. V rámci české historické obce jde skutečně o unikátní počín.

51] Josef PETRÁŇ a kol., *Dějiny hmotné kultury. I/1 a 2. Kultura každodenního života od pravěku do 15. století*, Praha 1985; Josef PETRÁŇ a kol., *Dějiny hmotné kultury. II/1. Kultura každodenního života od 16. do 18. století*, Praha 1995.

Dalším hojně rozvíjeným námětem Petráňovy vědecké práce byly dějiny pražské univerzity. Zásadní syntéza v rámci tématu, tedy velké čtyřsvazkové dějiny Univerzity Karlovy připravené k jejímu výročí (1995–1998)^{6]}, kde byl jedním z vůdčích autorů i redaktorů, je dílem, které v mnohém prozrazuje Petráňův rukopis. Je také autorem řady učebnic a vysokoškolských studijních textů, jež používají celé generace studentů historie.

V Josefu Petráňovi ztratila česká historiografie svého dalšího významného představitel. Jeho odkaz rozvíjejí pokračovatelé a žáci, jeho dílo je pevnou součástí národního dějepisectví druhé poloviny 20. a počátku 21. století. Čest jeho památce.

Výběr z bibliografie Josefa Petráňe:

90 let práce a bojů. Stručný přehled dějin ČKD Sokolovo, závodu n. p. ČKD Praha (1871–1961), Praha 1961 (spoluautor V. Fuchs).

Zemědělská výroba v Čechách v druhé polovině 16. a počátkem 17. století. Praha 1963.

Poddaný lid v Čechách na prahu třicetileté války, Praha 1964.

Nevolnické povstání 1775. Prolegomena edice pramenů, Praha 1972.

Rebelie. Příběh jednoho týdne a dvou dní v březnu roku 1775, Praha 1975.

17. století – krize feudální společnosti?, Praha 1976 (spoluautor M. Hroch).

Nástin dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze (do roku 1948). Praha 1983.

Kalendář. Velký stavovský ples v Nosticově Národním divadle v Praze dne 12. září 1791, Praha 1988; 2. vyd.: *Kalendář aneb Čtení o velkém korunovačním plese v pražském Nosticově divadle 12. září 1791 v časech Francouzské revoluce*, Praha 2004.

Počátky českého národního obrození. Společnost a kultura v 70. až 90. letech 18. století, Praha 1990 (vedoucí autorského kolektivu).

Příběh Ouběnic v podblanické krajině (do roku 1918), Vlašim – Ouběnice – Bystřice 2000; 2. vyd.: *Příběh Ouběnic. Mikrohistorie české vesnice*. Praha 2001.

Rolník v evropské tradiční kultuře, Praha 2000 (spoluautorka L. Petráňová).

Staroměstská exekuce. Několik stránek z dějin povstání feudálních stavů proti Habsburkům v letech 1618–1620, Praha 1972; 4. vyd.: *Staroměstská exekuce*, Praha 2004.

Dvacáté století v Ouběnicích. Soumrak tradičního venkova, Praha 2009.

České dějiny ve znamení kultury (výbor studií), Pardubice 2010 (uspořádali J. Pánek a P. Vorel).

Dějiny českého venkova v příběhu Ouběnic, Praha 2011 (spoluautorka L. Petráňová).

Filozofové dělají revoluci. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy během komunistického experimentu (1948–1968–1989), Praha 2015 (spoluautorka L. Petráňová).

Naděžda Morávková

6] František KAVKA – Josef PETRÁŇ – Michal SVATOŠ (red.), *Dějiny Univerzity Karlovy 1348–1990*, 1. díl, 1347/48–1622, Praha 1995.